

Digitalizace rukopisů za rok 2024 byla zdárně dokončena

7.11.2025 - | Vojenský historický ústav Praha

Vojenský historický ústav Praha v roce 2025 digitalizoval dalších 27 rukopisů většinu z 2. poloviny 19. století pocházejících především ze střední Evropy, z území bývalé habsburské monarchie. Naleznete mezi nimi například pamětní spis k jubilejnímu 200. výročí založení c. a k. pražského pěšího pluku č. 28, nebo kroniku vojenské vyšší reálné školy v Hranicích na Moravě (předchůdkyni prvorepublikové vojenské akademie). Všechny letos zpracované rukopisy si můžete prohlédnout on-line [ZDE](#).

V tomto roce jsme k digitalizaci vybrali 27 rukopisů ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, které pocházejí převážně z 2. poloviny 19. století a počátku 20. století. Provenienčně patří vybrané exempláře do střední Evropy, do oblasti bývalé habsburské monarchie případně Československé republiky. Obsah zvolených exemplářů je vhodný jako pramen pro výzkum dějin vojenství, vojenské vědy, vojenské správy či vojenské techniky, případně dalších dílčích témat. Teritoriálně sahají vybraná díla především na území Českých zemí či celé habsburské monarchie. Z jazykového hlediska se jedná o dokumenty německé, se dvěma výjimkami v češtině.

Velkou část vybraných rukopisů tvoří pojednání o historii rakouské armády a jejích konkrétních vojenských jednotek, a také příručky a teoretická pojednání sloužící k vzdělávání v různých oblastech vojenství. Některé rukopisy obsahují kromě textové části také ilustrace, barevné plány, nákresy atd. V těchto případech je význam digitalizace a potřeba vytvoření kvalitních obrazových kopií dokumentů důležitá vzhledem k nutnosti zachování informací pro současné i budoucí badatele bez možného rizika porušení vazby či složených příloh uvedených exemplářů.

Značná část rukopisů (č. **3, 5, 6, 16, 18, 21, 22, 27**) představuje učebnice a příručky. Například rukopis č. **3** je výtahem z příručky pro taktická cvičení většího počtu pěších pluků a obsahuje také nákresy postavení vojenských jednotek. Rukopis č. **5** přináší úvod do praktické polní výuky podle přednášek Antona Dietricha. Rukopis č. **16** představuje koncept pro přednášky o jezdecku. Příručka č. **6** je určena předsunutým hlídkám při obraně území. Dále jsou významnou měrou zastoupena odborná pojednání o zbraních (č. **11, 21 a 27**), vojenské taktice (č. **22**) či vlajkové signalizaci pro námořnictvo (č. **12**). Rukopis č. **7** je věnován říčním operacím na člunech, č. **15** stavbě dělostřeleckých baterií (text doplněn různými nákresy). Č. **26** přináší opis tisku z roku 1917 o ruských dělostřeleckých granátech za první světové války. K příručkám je možno zařadit i memoár o dřevě nezbytném pro fortifikační stavby (č. **9**).

Jako učebnici je možné označit i rukopis č. **1**, který přináší předpis o chování dělostřelců a zvláště jejich předáků v poli, který ale sloužil mimo jiné pro výuku v dělostřeleckých školách. Rukopis č. **8** přináší vybrané předpisy pro císařsko-královskou armádu z roku 1808 se zaměřením na jezdecku, doplněné o schematicus císařsko-královského českého švališerského pluku č. 4 polního podmaršála Alfréda Kandida knížete Windischgrätze z let turbulentních let 1846-1849.

Vybráno bylo také několik pamětních a oslavných spisů – č. **14** je patrně opisem z díla rakouského spisovatele a dramatika (a colloredovského archiváře působícímu v Opočně) Karla Johanna Brauna von Braunthal věnovaným polnímu maršálovi arcivévodovi Karlovi Ludvíkovi Rakousko-Těšínskému. Č. **19** je pak pamětním spisem k jubilejnímu 200. výročí existence císařsko-královského pražského pěšího pluku č. 28 „Pražským dětem“, který obsahuje také podpisy významných příslušníků jednotky. Zajímavý je též nekrolog (č. **17**) polního zbrojmistra hraběte Hieronyma Colloredo-Mannsfelda

uveřejněný v Österreichische militärische Zeitschrift v roce 1823, který je doprovázen řadou dalších textů a dopisů týkajících se například bitvy u Chlumce a Přestanova (1813) nebo Colloredova pomníku na bojišti u Varvažova (1813).

Dále jsou zde zařazeny dva rukopisy pojednávající o dějinách vojenských jednotek. Č. 2 představuje dějiny císařsko-královského kyrysnického, později dragounského pluku Karla Ludvíka hraběte Ficquelmonta zřízeného v roce 1798, dovedené do roku 1825. Již výše zmiňovanému pražskému pěšímu pluku č. 28 „Pražským dětem“ se věnuje také rukopis č. 20. Institucionálním dějinám, tentokrát vojenské vyšší reálné školy v Hranicích na Moravě (předchůdkyni prvorepublikové vojenské akademie), se věnuje kronika č. 25. I tento rukopis je doplněn řadou dalších materiálů (úmrtních oznámení, fotografií, protokolů ad.). Za pojednání o dějinách, byť recentních, lze považovat i rukopis z roku 1814 o událostech, respektive o stavu Francie po revolučním roce 1789 (č. 4). Francouzské armády se také týká spis o trestním soudnictví a zákonech platných pro francouzské vojáky podle vojenského trestního zákoníku z roku 1857 (č. 10).

Pozornost si zaslouží také rukopis č. 24 s nevojenskou tematikou – pod názvem „Zeugnisz“ se skrývá osvědčení o výborném opravování dýmek pro M. Kiaschka určené pražskému magistrátu, dosvědčené 49 pečeti a podpisy předních českých šlechticů, nezřídka armádních důstojníků.

V neposlední řadě byl vybrán opis deníku (č. 13) Gottlieba z Henneberg-Spiegela, císařsko-královského majora (Major und Seconde Wachtmeister) císařské tělesné gardě harcírů v roce 1805 během třetí koaliční války. A stranou nemůže zůstat ani rukopis č. 23 přinášející dokumentaci k vojenským manévřům v Kališi roku 1835.

Seznam dokumentů

1. *Allgemeine Verhaltung eines Artilleristen im Felde in besonderer Beziehung auf den Vormeister* [rukopis] [S. l. : s.n., 18--]. Sign.: **IIR B 1673**
2. *Geschichte des im Jahre 1798. neu errichteten 12n, hernach 6n von Melas Cuirassier-, in der Folge Johann Sigismund Graf Riesch, dann Carl Graf Kinsky, jetzt Ludwig Graf Ficquelmont Dragoner-Regiments Nro 6. Bis zum Jahre 1825* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1826]. Sign.: **IIR B 2490**
3. *POTT, Auszug aus den Anleitungen für die taktischen Uibungen mehrerer Regimenter der K.K. Infanterie* [rukopis] Brünn : Friedrich Blaudek, 1837. Sign.: **IIR B 2875**
4. *Zustand Frankreich nach der Revolution im Jahre 1789* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1814]. Sign.: **IIR B 7177**
5. *DIETRICH, Anton, Anleitung zum practischen Unterricht im Felde* [rukopis] Wiener Neustadt : Johann Skalupa, [18--]. Sign.: **IIR B 7181**
6. *Vorposten-Dienst in Fragen und Antworten* [rukopis] [S. l. : s. n.], 1824. Sign.: **IIR B 7587**
7. *GOLDBERGER, Jízda v člunech* [rukopis] [S. l. : s.n., 1918-1920]. Sign.: **IIR B 8292**
8. *Człankowé woganski pro Cýsařsko-královskau Armádu 1808* [rukopis] [S. l. : s.n., 1835-1848]. Sign.: **IIR B 8530**
9. *Memoire sur les bois nécessaires la fortification* [rukopis] [S. l. : s. n., 18--]. Sign.: **IIR C 2994**
10. *LOBINGER, Franz, Die Strafgerichts Pflege bei der franzoesischen Armee nach dem Militaer-Straf- Gesetzbuch vom 9. Juni 1857* [rukopis] [Prag] : Franz Lobinger, 1857. Sign.: **IIR C 13295**
11. *AMTSBÜCHLER, Florian, Kriegswaffe* [rukopis] [S. l.] : Florián Amtsbüchler, 1865-1870. Sign.: **IIR C 13304**
12. *Bodensee Signale* [rukopis] [S. l. : s. n., 1851-1900]. Sign.: **IIR C 16176**
13. *HENNEBERG, Gottlieb von, Abschrift aus dem Tagebuch des Hochwohlgeborenen Herrn Gottlieb Freiherrn von Henneberg - Spiegel K. u K. Major u. Seconde Wachtmeister in der*

- Arcieren Leibgarde im Kriegsjahre 1805* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1832]. Sign.: **IIR D 2566**
14. BRAUN VON BRAUNTHAL, Karl Johann, *Seiner Kaiserlichen Hoheit dem Durchlauchtigsten Erzherzoge Karl gewidmet in Ehrfurcht* [rukopis] Wien : [s. n., ante 1847]. Sign.: **IIR D 2568**
15. *Batteriebau. Erster Theil, Hilfsmittel zum Baue Benennung der Batterien und Erläuterung ihrer einzelnen Bestandtheile* [rukopis] [S. l. : s.n., ante 1871]. Sign.: **IIR D 3113**
16. *Entwurf des Unterrichts für ein Cavallerie Regiment im Felddienst* [rukopis] [S. l. : s. n., post 1819]. Sign.: **IIR F 245**
17. *Österreichische militärische Zeitschrift 1823. 6. Heft. Nekrolog des k. k. Feldzeugmeisters Graf Hieronymus Colloredo* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1852]. Sign.: **IIR F 450**
18. WOJACZIG, Josef Franz, *Seiner kaiserlichen Hoheit dem durchlauchtigsten Herrn Herrn Erzherzoge Albrecht Friedrich Rudolf ...[etc.]* [rukopis] [S. l.] : Joseph Franz Wojaczig, [post 1846]. Sign.: **IIR F 496**
19. *Gedenkblatt an das Jubelfest des zweihundertjährigen Bestandes* [rukopis] [Prag : Julius Meyrich], 1898. Sign.: **IIR F 539**
20. MEYRICH, Julius, *Das Goldene Buch des k. u. k. Infanterie Regimentes No. 28.* [rukopis] Trient : Julius Meyrich, [1898-1912]. Sign.: **IIR F 540**
21. *Einleitung zur Waffenlehre* [rukopis] [S. l. : s. n., 1875-1900]. Sign.: **IIR F 542**
22. KUSMINSKY, A., *Anleitung zum Kriegsspiele* [rukopis] [S. l. : s.n., post 1847]. Sign.: **IIR F 574**
23. *Manoeuvres de Kalisch en 1835* [rukopis] [S. l. : s. n., post 1835]. Sign.: **IIR F 850**
24. *Zeugnisz* [rukopis] Praha : [s. n., 1858]. Sign.: **IIR F 1470**
25. HENSEL, Joseph, *Chronik der k. k. Militär Erziehungs- und Bildungs- Anstalten zu Mährisch Weisskirchen seit der Entstehung bis zum 1. September 1879* [rukopis] Hranice : [s.n., 1851-1906]. Sign.: **IIR F 1472**
26. *Angaben und Tabellen zum Bestimmen russischer Artilleriegeschosse.: Das Mitnehmen dieser Zusammenstellung in die vorderste Linie ist verboten* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1917. Sign.: **IIR F 1518**
27. *Instruktion über das Verschrauben der Geschützröhre* [rukopis] [S. l. : s.n.], 1845. Sign.: **IIR G 412**

Kristýna Jakl Ansorgová a Zdeněk Munzar

<https://www.vhu.cz/digitalizace-rukopisu-za-rok-2024-byla-zdarne-dokoncena>